

Akerman / De Kuyper / Bresson

BIBLIOTHEEK RU GRONINGEN

1433 8863

versus

GRONINGEN

14.04.1990

1 B 9684

Akerman / De Kuyper / Bresson

201279

Omslag en typografiese verzorging: Leo de Bruin
Foto's op het omslag uit: TOKYO STORY (Ozu, 1953)
© SUN, Nijmegen 1983
ISBN 90 6168 926 0

Inhoud

Chantal Akerman

Leren leven, het leven leren	11
Jeanne Dielman (eerste versie)	16
JEANNE DIELMAN	17
LES RENDEZ-VOUS D'ANNA	24
Over haar	28
HÔTEL DES ACACIAS	33
TOUTE UNE NUIT	38
LA GALERIE	41
Filmografie	46

Eric de Kuyper

CASTA DIVA	53
De spiegel en het scherm	59
An die ferne Geliebte	61
Op de spitsen	64
Gevangen in het beeld	66
Lichaam, blik...	68

Robert Bresson

Filmiese modellen. Over Bresson	75
Aantekeningen over de cinematografie	77
Filmo-biografie	141

Redactioneel

Als deze aflevering van *Versus* al door een thema gekenschetst zou moeten worden, dan zou het ongetwijfeld het thema van de film en het schrijven zijn. Het schrijven dat aan de film voorafgaat en waarin de film geschreven wordt (Akerman); het schrijven dat de prille en kwetsbare conceptie van de film vóór zijn realisatie moet beschermen, verdedigen en rechtvaardigen terwijl en omdat de film niet beschreven of geschreven kan worden (De Kuyper); en het schrijven over de film als een reflectie op de zevende kunst, dat deze wil vrijwaren van en in bescherming nemen tegen de tirannie van de andere kunsten, het 'theatrale', het 'pittoreske' en het 'litteraire' (Bresson).

'Literair' zijn de hier gepresenteerde teksten allerm minst (hoewel de kwaliteit van de schrijftuur geenszins onderschat mag worden). Geen der teksten vertelt een verhaal, noch in de vorm van het drama dat in de film zal worden opgevoerd, noch in de vorm van een theoretische vertoog dat om de film wordt gesponnen. Op paradoxale wijze trachten de teksten het hart van het filmbeeld te raken via de omweg van de omschrijving, in plaats van de beschrijving of het voorschrift (de gebruikelijke weg van het scenario, 'nu gaat hij zitten, vervolgens loopt zij van hem vandaan, draait zich om, en zegt', enz.). In het schrijven vóór de film (in alle betekenissen die dit voorzetsel kent, temporeel en finaal, pleidooi houdend vóór en uit liefde vóór) wordt de film in wording, of liever de conceptie van de film, of nog beter misschien de lust om deze film te gaan maken, omcirkeld, onderzocht en beproefd, om deze lust, deze fascinatie zo helder en exakt mogelijk te omschrijven. Dit schrijven gaat noodzakelijk aan de filmiese visualisering vooraf, opdat het beeld zo zuiver als maar mogelijk is de schrijftuur van de 'drive', de fascinatie wordt.

Dit schrijven is een oefening, zoals dit wellicht het meest afleesbaar is aan de teksten van Chantal Akerman, die tegenover *Cahiers du Cinema* over haar werkwijze opmerkte: 'Ik zei tegen mezelf, dat ik zou proberen een deel te draaien, het te monteren en dan te zien hoe ik verder moest. Het is als bij het schrijven: je schrijft een pagina, je ziet hoe ze is, en als je de volgende ziet, dan zeg je tegen jezelf dat je de eerste opnieuw moet schrijven.' (nr. 341, 1982).

In de verschillende versies van het skript van JEANNE DIELMAN, waarvan de eerste (hier beknopt weergegeven door Hadelin Trignon) en de tweede hier zijn afgedrukt en waarvan de film zelf weer een volledig andere versie blijkt te zijn, voert dit steeds opnieuw schrijven alsmaar verder van het 'drama', de 'handeling' naar wat Akerman in het gegeven werkelijk blijkt te interesseren: het konkrete van het alledaagse, dat zijn beslag krijgt in een minutieuze omschrijving van de objecten, de ruimten, de interieurs en van de bewegingen en het uiterlijk van het personage dat daarin leeft.

Als omschrijving fungeert ook, maar weer anders, de 'Verantwoording', die Eric de Kuyper voor zijn film CASTA DIVA schreef. Ook hier geen 'evoce-
ring' van het beeld door het woord, maar de omschrijving van een problematiek, die tegelijk een strategiese (rechtvaardigende) formulering van een fascinatie en een passie is. Een fascinatie die gegoten wordt in de termen van een problematiek (de censuur in de film op het mannelijk narcisme) om enerzijds te voorkomen dat deze censuur in de film CASTA DIVA toch gaat doordringen, maar anderzijds en misschien wel in de eerste plaats om de beelden van CASTA DIVA in bescherming te nemen tegen een anekdotiese en vervlakkende interpretatie, die altijd het beeld tracht te ontvluchten door het in functie van een verhaal te willen zien. Een omschrijving, voorafgaand aan het beeld, die alle zeggingskracht aan het beeld wil laten en die in dit nummer als het ware haar echo vindt in de pogingen tot omschrijving ná het realiseren en het zien van de film door hen, die zich in CASTA DIVA aan de omschreven passie en fascinatie hebben blootgesteld.

Ook de aforismen die Robert Bresson tussen 1950 en 1974 heeft opgetekend over de cinematografie en die wij hier in hun geheel in een door de auteur geautoriseerde vertaling afdrukken, zijn een onafgebroken, 25 jaar durende poging tot omschrijving van wat Bresson de cinematografie noemt. De vorm van het aforisme en de tweede persoon enkelvoud waarmee Bresson zich tot zichzelf richt, wijzen er reeds op, dat het Bresson niet om een theoretiese verdediging van de film te doen is. De omschrijving is ook hier geen definitie, geen stelsel van regels, maar volgt een zeer persoonlijke strategie. Een strategie die natuurlijk gericht is tegen de kolonisatie van de film door toneel en literatuur, maar die vooral Bresson op het spoor zet en moet houden van wat hem als cineast in de film boeit. Zijn aforismen zijn konkreet en momentaan: in bepaalde films, bepaalde scènes of bepaalde effecten (die nooit met name worden genoemd, maar altijd in het anonieme teken X in zijn notities optreden, want het gaat hem niet om X maar om wat hij in de film of in het akteren van X gezien heeft) onderkent hij het niet-cinematografiese, het theatrale of literaire. De notities zijn echter niet louter polemies of defensief: zij dienen de uitzuivering van de eigen passie voor de film, precies zoals de 'positieve' opgetekende invallen een heldere en precieze formulering van zijn persoonlijke opvatting over het cinematografiese beogen. Ook hier dient het schrijven de zuivering, de oefening, de aanslijping van het vakmanschap en is het schrijven van de 'drive' het vóór-werk voor het schrijven in het beeld, voor de cinematografie.

Aan deze zoekende, oefenende en omschrijvende teksten van Akerman, De Kuyper en Bresson hebben wij enkele illustraties toegevoegd rond het werk van Ozu. Zijn films zijn immers het resultaat van eenzelfde zuivering, eenzelfde loutering die in de schriftuur van de gepresenteerde teksten wordt beoogd. Bij Ozu is, als bij Akerman, het drama niet meer dan een aanleiding om de emoties van en de verhoudingen tussen de personages, waar het werkelijk om gaat, in beweging te zetten. Bij hem zijn de acteurs geen 'toneelspelers', maar 'modellen', waaraan de emoties worden ontlokt en zichtbaar gemaakt. De blik van zijn kamera is die van een 'gedistantieerde waarnemer' (Noël Burch), die, zoals in *CASTA DIVA*, zijn personages observeert om, in de termen van Robert Bresson, te 'betrappen' wat voor de partijdige en vooral aan de routine van de herkenning gewende blik onzichtbaar blijft. In zijn films worden de ruimten, de konkrete en dagelijkse objecten, de personages en hun gestiek de dragers van een zuiver visuele schriftuur, van cinematografie in de meest letterlijke zin van het woord.

De direkte aanleiding voor de presentatie van deze teksten vormt het Filmfestival Rotterdam, waar onder meer *CASTA DIVA* van Eric de Kuyper en *TOUTE UNE NUIT* van Chantal Akerman hun nederlandse première zullen beleven. *Versus* is echter meer dan om deze toevallige en eenmalige reden dank verschuldigd aan Film International, dat door haar festival de gelegenheid bood dit nummer rond de cinematografiese schriftuur te koncipiëren. Zonder de financiële steun en het vertrouwen dat Film International aan *Versus* geschonken heeft, zou het hele avontuur van dit kwartaalschrift ondenkbaar zijn geweest.

Chantal Akerman

versus, kwartaalschrift voor film en opvoeringskunsten 1 / 1983

Redactie

Peter Delpout, Eric de Kuyper, Jan Simons (eindredactie)

Redaktiesekretariaat

Afdeling Dramatologie, Fakulteit der Letteren KUN
Erasmusplein 1, 6500 HD Nijmegen
Telefoon (080) 51 62 74

Abonnementen

VERSUS verschijnt vier maal per jaar. De abonnementsprijs bedraagt voor één jaargang (4 nummers) f 48,50. U kunt zich ook gedurende de lopende jaargang abonneren. Met ingang van het tweede nummer kost een abonnement f 36,50, m.i.v. het derde nummer f 24,50 en m.i.v. het vierde f 12,50. Voor betaling van het abonnementsgeld dient u een acceptgirokaart af te wachten. Abonnementen kan men zowel schriftelijk als telefonies opgeven bij Uitgeverij SUN, Bijleveldsingel 9, 6521 AM Nijmegen, (080) 22 17 00.

Filmliga 1927-1931

Integrale herdruk van het tijdschrift *Filmliga*, waaraan o.a. Menno ter Braak en Joris Ivens meewerkten.

Deze uitgave werd van een inleiding voorzien door Jan Heijs, die ook een auteursregister en een filmregister samenstelde. 616 blz. (geïllustreerd) f 68,50

Sergej M. Eisenstein, *Lessen in regie*

Kolleges aan de moskouze filmschool in het midden van de jaren dertig en een Onderwijsprogramma voor regie. 304 blz. (geïllustreerd) f 29,—

Sergej M. Eisenstein, *Montage*

Het konstruktieprincipe in de kunst. Teksten uit de jaren twintig en dertig over montage. 310 blz. (geïllustreerd) f 34,50

Christian Metz, *De beeldsignifikant*

Psychoanalyse en film. 104 blz. f 14,50

Seminar semiotiek van de film. Over Christian Metz

170 blz. f 18,50

Het melodrama en Douglas Sirk

In dit nulnummer van *versus*, kwartaaltijdschrift voor film en opvoeringskunsten, teksten over en analyses van de films van Douglas Sirk. 120 blz. (geïllustreerd) f 14,50

SUN *Socialistische Uitgeverij Nijmegen*

Bijleveldsingel 9, 6521 AM Nijmegen, tel. (080) 221700

SUN Socialistische Uitgeverij Nijmegen
Bijleveldsingel 9
6521 AM Nijmegen
Telefoon (080) 22 17 00

ISBN 90 6168 926 0

